

MAPITIO YA KITABU

- JINA LA KITABU :** MISINGI YA UKALIMANI NA TAFSIRI
KWA SHULE ZA SEKONDARI, VYUO
NA NDAKI (KURASA 281)
- JINA LA MWANDISHI :** FRED SIMIYU WANJALA (2011)
- MCHAPISHAJI :** SERENGETI EDUCATIONAL
PUBLISHERS (T) LTD
- MPITIAJI:** *Pendo Salu Malangwa*

1.0 Utangulizi

Misingi ya Ukalimani na Tafsiri ni miongoni mwa vitabu vichache sana vilivyoandikwa kwa lugha ya Kiswahili katika nyanja za ukalimani na tafsiri. Vitabu vingine vya taaluma ya tafsiri ni Kitangulizi cha Tafsiri: Nadharia na Mbinu (Mwansoko na *wenzie*, 2006) na Kufasiri na Tafsiri (Hamad Mshindo, 2010). Kitabu hiki kimegawanyika katika sura tano. Kila sura inazungumzia mada fulani mahsusi na inahitimishwa kwa maswali ya mazoezi. Lengo la mapitio haya ni kuhakiki na kueleza umuhimu wa maudhui ya kitabu hiki katika taaluma za Kiswahili.

2.0 Muhtasari

2.1 Sura ya Kwanza

Katika sura hii mwandishi amejikita katika masuala ya msingi kuhusu ukalimani na tafsiri. Miongoni mwa mambo mengine, mwandishi ameeleza kwa mifano mbalimbali dhana za tafsiri, ukalimani, tafsiri na ufasili. Amebainisha kwamba dhana hizi huchanganywa sana miongoni mwa wataalamu na wasio wataalamu wa taaluma hizi, suala ambalo ni la msingi kabisa. Sambamba na ufafanuzi wa dhana hizi mwandishi amejikita zaidi katika kueleza masuala mbalimbali yanayohusiana na ukalimani kwa kubainisha na kueleza sifa za mkalimani, umuhimu wa ukalimani katika jamii, nadharia ya ukalimani na uhakiki wa ukalimani. Aidha, mwandishi pia amebainisha na kutofautisha aina mbili za ukalimani, ambazo ni ukalimani andamizi na ukalimani mtawalia.

Kadhalika, mwandishi ameeleza tofauti na uhusiano uliopo kati ya ukalimani na tafsiri. Masuala haya ameyaibua katika wakati mwafaka kabisa, kwani kabla msomaji hajazamia katika kujifunza taaluma hizi hana budi azielewe tofauti za msingi baina ya ukalimani na tafsiri na mwingiliano au uhusiano uliopo. Sura hii

imehitimishwa na mada ya uhakiki wa matini za ukalimani pamoja na maswali ya mazoezi.

2.2 Sura ya Pili

Katika sura hii mwandishi amejielekeza zaidi katika kueleza na kufafanua taaluma ya tafsiri. Sura hii imeanza na mgongano uliopo katika kufasili au kueleza maana ya tafsiri. Mgongano huu uko katika makundi makuu mawili, wanamapokeo na wanamapinduzi. Tunaelezwa kwamba wanamapokeo, akiwamo Cartford (1965) wanaiona tafsiri kuwa ni uhamishaji wa ujumbe unaolingana kutoka lugha chasili hadi lugha lengwa. Wanamapinduzi, akiwamo Nida (1964) wanaiona tafsiri kuwa ni uhawilishaji wa maana inayoelekea kuwa na athari ile ile ya matini chasili katika matini lengwa. Mwandishi ameonekana kuunga mkono fasili ya wanamapinduzi na anasisitiza kwamba matini chasili isitumike katika kupima ubora wa matini lengwa kwani kufanya hivyo ni sawa na kumbana mfasiri asitumie ubunifu wake. Msimamo huu tutauhakiki baadae katika sehemu zinazofuata.

Katika sura hii pia amefafanua historia ya tafsiri katika vipindi vitano, yaani enzi za kale, enzi za giza, enzi za zinduko (inawezekana ndio zinduko), enzi za kati na enzi za sasa. Mwandishi pia amebainisha sifa, au nduni kama anavyoziiita yeye, kumi na sita za mfasiri bora ikiwamo ujuzi wa lugha na tamaduni zote mbili, ujuzi wa stadi za uhakiki matini, awe msomaji wa tafsiri mbalimbali, ujuzi wa aina za matini na nadharia za tafsiri pamoja na mzawa na mtaalamu wa lugha inayohusika. Hata hivyo, sifa ya mwisho imeelezwa kwa zaidi ya kurasa mbili na kwa mifano mingi huku nyingine zikiwa zimetajwa tu na/ au kuelezwa kidogo sana. Aidha, mwandishi ameeleza umuhimu au dhima ya tafsiri katika jamii. Ameeleza pia mbinu za tafsiri ikiwamo tafsiri ya neno kwa neno, tafsiri sisisi, tafsiri maana au tafsiri ya kisemantiki na tafsiri ya kimawasiliano (taz. pia Newmark, 1988); Mwansoko na wenzie, 2006 na Mshindo, 2010).

2.3 Sura ya Tatu

Sura hii inajadili jinsi ambavyo taaluma ya tafsiri/ukalimani haiwezi kusimama peke yake na kujitosheleza. Taaluma hizi, kama ilivyo kwa taaluma nyinginezo, zinahitaji ujuzi au maarifa ya taaluma nyingine ili kuwa na ufanisi katika ujifunzaji na utekelezaji wa mchakato wa kufasiri. Taaluma zilizobainishwa kuhusiana sana na taaluma ya tafsiri/ukalimani ni pamoja na isimu linganishi, isimujamii, isimu maana, elimu mitindo, isimu amali, mawasiliano, uundaji wa istilahi, mantiki, uhakiki matini, isimu kokotozi, isimu tumiziki (inawezekana ndio isimu matumizi), isimu razini na isimu mtandao.

Aidha, katika kueleza uhusiano wa tafsiri/ukalimani na taaluma nyingine, mwandishi ameibua masuala muhimu na yanayohitajika katika maendeleo ya sasa ya tafsiri/ukalimani. Masuala hayo ni tafsiri mashine na tafsiri kompyuta. Hii naiona kama changamoto muhimu kwa waandishi na walimu wa tafsiri katika lugha ya Kiswahili. Welekeo uliopo sasa katika ulimwengu wa tafsiri na ukalimani ni matumizi ya mashine na kompyuta ili kurahisisha zoezi la kutafsiri. Wanafunzi wanapaswa kufundishwa masuala haya muhimu ili wanapotoka nje ya jamii ya wazungumzaji wa Kiswahili kwa lengo la kujiendeleza katika taaluma hii wasijione kwamba hawajasoma kitu. Isimu kokotozi kwa sasa inahitajika sana hata katika taaluma za Kiswahili na juhudi zinahitajika kuandaa programu zitakazotumika kufundisha tafsiri na ukalimani.

2.4 Sura ya Nne

Sura hii inahusu nadharia ya tafsiri. Ameanza na fasili ya nadharia ya tafsiri na anasema kwamba “Nadharia ya tafsiri huchunguza mbinu mwafaka za kutumika katika mchakato wa kufasiri kwa ufanisi matini za aina mahsusi. Ni jumla ya mawazo au maarifa katika mchakato wa kufasiri; misingi na kanuni za jumla pamoja na miongozo na vidokezo muhimu”.(uk. 167). Mwandishi ameonyesha uelewa mzuri kuhusu nadharia ya tafsiri na anaungana na wataalam wengine kama vile Mwansoko na wenzie (2006) na Newmark (1988), ambao wamejadili suala hili kwa mapana yake. Anaeleza pia sababu za kuanzishwa kwa nadharia ya tafsiri ambazo ni: kushamiri kwa makosa katika tafsiri zilizofanywa bila mwongozo, kuwepo kwa mashirika mengi yanayojishughulisha na tafsiri pamoja na mfumko wa istihali katika taaluma mbalimbali.

Pia, anasisitiza kwamba nadharia ya tafsiri kama ilivyo kwa taaluma nyingine husheheni mitazamo mingi. Nadharia ya tafsiri ina mitazamo mitatu ambayo huchangiana katika kufasili maana ya tafsiri, kubainisha vikwazo au matatizo ya tafsiri na kutoa mwongozo mwafaka wa kufasiri. Japokuwa hajaitaja bayana mitazamo yenyewe lakini anaeleza kwamba mitazamo hii mitatu ndiyo ambayo imezaa aina tatu za nadharia ya tafsiri, yaani isimu linganishi, isimujamii na mawasiliano. Pamoja na maelezo mazuri kuhusu hiki anachokiita nadharia za tafsiri maelezo yake kuhusu kipengele hiki yanahitaji kuhakikiwa.

2.5 Sura ya Tano

Sura hii imejadili masuala makuu manne: mikabala ya uainishaji wa matini, mchakato wa kufasiri, vizingiti katika kufasiri na uhakiki wa tafsiri. Katika uainishaji wa matini mwandishi ameonyesha sababu za kuainisha matini pamoja na mikabala inayoweza kutumika katika uainishaji wa matini. Hata hivyo, katika uainishaji wa matini kwa kutumia mkabala wa ufundi wa matini mwandishi hakuweka bayana aina za matini. Je, itoshe tu kusema matini za kitaaluma na za

kawaida? Je, uainishaji wa Mwansoko na wenzie kwa kutumia kigezo hiki ameutupilia wapi? Hii ni dalili ya kurudisha nyuma juhudi ambazo zimekwishafanyika. Tunadhani katika kigezo hiki angerejea katika Mwansoko na wenzie (2006) angetoka na uainishaji mzuri zaidi.

Aidha, mwandishi amebainisha na kueleza kwa kina vikwazo au vizingiti katika kutafsiri, ikiwamo tofauti za kiisimu, mitindo, tofauti za kitamaduni, mila, dini na matumizi ya lugha. Vizingiti hivi husababisha kutokea kwa tafsiri zenye matatizo ya tafsiri finyu, tafsiri pana, udondoshaji, na kadhalika. Aidha, ameeleza vizuri suala la uhakiki wa tafsiri kwa kubainisha vigezo vya jumla katika uhakiki wa tafsiri ambavyo vinaweza kutumika na mhakiki yeyote, ambavyo ni umbo na mtindo wa matini chasili, mamlaka ya matini lengwa, uzingatiaji wa walengwa na mahitaji yao, uzingatiaji wa tofauti za kiisimu, ubunifu wa mfasiri, kiwango cha upotoshaji maana, uzingatiaji wa aina matini, malengo ya mfasiri, uteuzi wa mbinu mwafaka na nadharia ya tafsiri. Vigezo hivi ni muhimu sana kwa mfasiri kwani hata katika maandalizi ya zoezi la kufasiri mfasiri hulazimika kubaini lengo la tafsiri yake. Miongoni mwa mambo anayoyabainisha ni haya ambayo Wanjala anaita vigezo (taz. Larson, 1984; Mwansoko na *wenzie*, 2006). Kwa kuwa zoezi la uhakiki matini linaweza kufanywa na mfasiri au mtu mwingine, ni vyema kukaangalia ikiwa vigezo hivi vimezingatiwa.

3.0 Uhakiki wa Maudhui

3.1 Uboru wa Yaliyomo

Mwandishi amejitahidi kushughulikia masuala ya msingi katika nyanja hizi. Ametubainishia kwa uwazi tofauti iliyopo baina ya tafsiri na ukalimani, ameeleza kwa kina masuala ya kinadharia kuhusu tafsiri. Amegusia pia kuhusu aina za ukalimani na kueleza tofauti baina ya ukalimani andamizi na ukalimani mtawalia. Haya ni masuala muhimu kuelezwa katika lugha ya Kiswahili.

Pili, maelezo ya mwandishi kuhusu taaluma zinazohusiana na tafsiri/ukalimani ni ya kina na yameelezwa kwa namna ambayo kila mtu anaweza kujifunza taaluma hizo, na hivyo kukifanya kitabu hiki kuwa si tu cha ukalimani na tafsiri bali pia marejeo muhimu kwa watu wa taaluma hizo au wanaotaka kujifunza kuhusu taaluma hizi. Shida inayoweza kumpata msomaji yeyote anayefuatilia kuhusu tafsiri na ukalimani ni kuchoshwa na maelezo haya marefu kuzihusu taaluma hizi na hata wakati mwingine kumsababisha ahamishe fikra zake kutoka kwenye ukalimani na kuzamia kwenye taaluma hizi (taz. kwa mfano maelezo kuhusu semantiki uk. 101-124 na mawasiliano uk. 127-139). Tatu, kitabu kimeandikwa kwa lengo la kuwasaidia wanafunzi na walimu wa tafsiri katika ngazi zote za elimu, yaani sekondari na vyuo. Kufaa kwake kuko katika maudhui pamoja na mazoezi mbalimbali yaliyotolewa katika kila sura. Mazoezi

yaliyotolewa ni msaada mkubwa kwa wanafunzi, walimu na wataalamu wa masuala ya tafsiri katika kujipima.

3.2 Udhaifu wa Yaliyomo

3.2.1 Suala la Uhakiki wa Matini

Uhakiki wa matini ni suala linalohusisha matini za aina zote; matini zilizo katika mazungumzo (ukalimani) na matini za maandishi (tafsiri). Mwandishi amezungumzia uhakiki wa matini zote mbili. Hata hivyo, katika suala la uhakiki wa ukalimani msomaji haelezwi maana ya uhakiki, mhakiki ni nani, mhakiki anaangalia nini na anatomia vigezo gani kuhakiki matini ya ukalimani. Badala yake mwandishi anaanza kwa kutoa mifano na kubainisha udhaifu au matatizo yaliyomo katika matini ya lugha lengwa. Aidha, ameeleza vizuri suala la uhakiki wa tafsiri (Sura ya Tano) kuliko alivyofanya katika uhakiki wa ukalimani. Hata hivyo, kinachokosekana katika maelezo yake ya uhakiki wa tafsiri ni mbinu za uhakiki ambazo zimeelezwa na wataalamu kama Larson (1984) ambaye amefafanua mbinu mbalimbali za uhakiki matini ikiwamo mbinu ya ulinganishaji matini, kupima uelewa, kupima uasili, kupima umakini wa matumizi ya maneno au istilahi na tafsiri rejeshi. Kutokana na mifano yake anasisitiza mbinu moja tu, mbinu ya ulinganishaji matini.

Aidha, katika sura ya pili mwandishi anapoeleza fasili ya tafsiri anapinga kutumia matini chasili ili kuhakiki au kupima tafsiri na badala yake mhakiki aangalie matini lengwa na malengo ya tafsiri husika. Huu ni msimamo dhaifu katika uhakiki wa tafsiri ambapo kuna mbinu zaidi ya moja. Ikiwa matini ni tafsiri basi ina matini chasili yake ambayo haina budi kulinganishwa. Hata yeye mwandishi katika mazoezi na mifano ya kuhakiki wa tafsiri analinganisha au anatomia matini chasili ili kupima mafanikio na matatizo yaliyopo katika matini lengwa.

3.2.2 Matini za Mifano na Mazoezi

Kuhusu mifano iliyotumika katika kitabu hiki kuna mambo mawili ya kuzingatia, ikiwa kunahitajika uboreshaji wa kitabu. Kwanza, matini ya mifano na matini ya mazoezi nyingi ni ndefu sana, hali ambayo inayafanya yawe magumu kutekelezeka kwenye mazoezi au vitendo. Kwa mfano, katika kueleza dhana ya ukalimani kama kufasili (to interpret) mwandishi ametoa mfano wa matini ya kurasa zaidi ya 16 (uk. 15-31). Aidha, kuna maswali ya matini ya mazoezi katika kila sura ambayo baadhi yake ni marefu mno (kur. 76, 77-81, 81-92)! Katika mazingira ya ufundishaji, haiwezekani kutoa zoezi la tafsiri la zaidi ya kurasa kumi au shairi la beti nane. Hii ni kuwavunja moyo wanafunzi wa tafsiri. Mazoezi

yanapaswa kuwa ya aya fupifupi au hata tungo chache fupifupi (kama zile za kur. 75-79 na 250-252). Katika ufundishaji wa tafsiri na ukalimani huwa kuna lugha za kufundishia. Nilidhani pia kwamba katika uandishi wa kitabu adhimu kama hiki mwandishi angekuwa na lugha mahsusi za kutumia ambazo aghalabu zinafahamika na wazungumzaji wengi wa lugha ya Kiswahili au watumiaji watarajiwa wa kitabu hiki. Matini za mifano kutoka lugha kama Kisukuma, Kijaluo, Kibukusu, Kikurya na Kijita zisingetumika kwa wingi kama ilivyo sasa. Utumiaji wa mifano katika lugha isiyoeleweka kwa msomaji unafanya msomaji asielewe vizuri dhana inayoelezwa, hasa ikizingatiwa kwamba taaluma ya tafsiri na ukalimani bado ni changa sana katika lugha ya Kiswahili.

3.2.3 Uhariri, Lugha na Istilahi

Kitabu hiki kina matatizo ya uhariri. Baadhi ya mambo hayakuhaririwa sawasawa. Kwa mfano, jina la Mwansoko limeandikwa Mwanzoko (taz. uk.6). Kadhalika, kitabu hiki kinakusudiwa kutumiwa na wazungumzaji wengi wa Kiswahili, kwa hiyo kuna haja ya kutumia Kiswahili fasaha. Matumizi ya maneno ya kilahaja (mf. *Ndaki* badala ya *Chuo Kikuu* na *kumanya/amanye* badala ya *kujua*) yasingepewa nafasi. Haiyumkiniki kwamba mwandishi hajui tofauti hizi za matumizi, hasa ikizingatiwa kwamba yeye mwenyewe amepata fursa ya kuishi Tanzania na Kenya. Tatizo la ufasaha wa lugha limejitokeza hata katika matumizi ya uchanganyaji lugha (taz. uk. 3). Katika sura ya kwanza msomaji anapojiandaa kuzielewa dhana za tafsiri na ukalimani anakumbana na neno 'interpret' na fasili zake za Kiingereza. Hii inamkwamisha kabisa msomaji kufuatilia kinachosemwa. Kadhalika, mwandishi ameingiza fasili nyingi za kikamusi na za Kiingereza kuhusu neno 'interpret' na haelezi ipi ndiyo inayohusiana na taaluma anayozungumzia.

Halikadhalika, mwandishi anaonekana kwamba hakufanya utafiti wa kutosha kuhusu istilahi ya 'Network' na 'Internet' katika Kiswahili. Istilahi hizi tayari zina visawe (*Network - mtandao* na *Internet - Intaneti*) lakini yeye ameonyesha kwamba zote hufasiriwa kama *Mtandao*. Haya yalikuwa matatizo zamani lakini kwa sasa si matatizo tena baada ya kuwa na *Kamusi Sanifu ya Programu za Kompyuta* (Kiputiputi, 2011). Katika taaluma ya tafsiri na ukalimani kuna istilahi ambazo zimezoeleka na wanataaluma wa uwanja huu. Kwa mfano, ukalimani mtawalia umezoeleka kama ukalimani mfululizo au ukalimani sawia. Kuongezea istilahi nyingine ni kuitwisha taaluma mzingo usiokuwa na sababu. Ni vyema waandishi wakatambua juhudi zilizokwishafanyika.

3.2.4 Mtiririko

Kuna mambo kadhaa ambayo yameonyesha udhaifu katika mtiririko wa kitabu hiki. Kwanza kabisa kuna udhaifu unaojitokeza tangu sura ya kwanza msomaji

anapoanza kusoma kitabu hiki. Kwa mfano, kuingiza suala la nadharia ya ukalimani katika sura ya kwanza ni mapema mno. Sura ya kwanza ingeelekezwa katika ufafanuzi wa dhana za msingi kuhusu taaluma ya tafsiri na ukalimani. Msomaji yeyote wa kitabu hiki anapomaliza sura ya kwanza na ya pili anatarajia kwamba sura inayofuata itakuwa inahusu ukalimani. Cha kushangaza ni kwamba mwandishi ameanza kushughulikia masuala mengine kabisa katika uwanja wa tafsiri na ndiyo ambayo yamechukua sehemu kubwa ya maudhui ya kitabu hiki huku ukalimani ukiwa umeachwa pembezoni.

Kutokana na kutowiana kwa maudhui ya taaluma za tafsiri na ukalimani katika mtiririko wa kitabu hiki, msomaji angetamani kwamba jina la kitabu lingekuwa “**Misingi ya Tafsiri na Taaluma Zinazohusiana**”. Hii ni kwa sababu tumeishia kusoma kuhusu ukalimani katika sura ya kwanza tu, na kubaki ukitajwatajwa tu katika sura zinazofuata. Kwa mfano, katika kuonyesha uhusiano uliopo baina ya taaluma mbalimbali na taaluma za ukalimani/tafsiri, maelezo yake ya kuonyesha uhusiano yameelekezwa zaidi kwenye tafsiri kuliko ukalimani (taz. uk. 95, 99, 101, 126, 138 na 163), mara chache sana amekumbuka kurejea ukalimani (taz. uk. 124, 125, 154 na 165). Ukalimani una mbinu, aina na nadharia zake maridhawa (Pöchhacker, 2004; Baker, 2005 na Sofer, 2006). Halikadhalika, mwandishi wa kitabu hiki amekuwa na malengo mengi. Kwa mfano, anapoeleza taaluma zinazohusiana na tafsiri/ukalimani anazama sana katika kueleza taaluma hizo na kudokeza kwa ufupi sana jinsi taaluma hizo zinavyohusiana na tafsiri/ukalimani.

3.2.5 Mbinu na Nadharia za Tafsiri

Mwandishi wa kitabu hiki ameeleza mbinu nne za tafsiri kama zilivyoelezwa na Mwansoko na wenzie (2006). Hata hivyo, maelezo kuhusu mbinu ya neno kwa neno yanapingana na mifano aliyotoa na uelewa wa wataalamu wengine wa tafsiri. Anaeleza vizuri kwamba katika tafsiri ya neno kwa neno mfasiri hufasiri mofimu za maneno yakiwa pekepeke. Katika mbinu hii mfasiri huchambua mofimu zinazounda maneno hayo na kuzifasili pekepeke na kwa kutumia maana za msingi za maneno hayo. Mifano aliyotoa haikuzingatia suala la uchambuzi wa mofimu zinazounda maneno hayo, tazama baadhi ya mifano iliyotolewa (uk. 68):

Hung boots – tundika daruga

Erosion of morals – Mmomonyoko wa maandili

Pass exams - Kupita mitihani

Things Fall Apart – Mashikoro Gagwa-Kisukuma (Vitu vimesambaratika)

Kwa mujibu wa mbinu ya tafsiri ya neno kwa neno, maneno yangechambuliwa mofimu zake na tafsiri ilipaswa kuandika chini ya kila neno. Mbinu ya neno kwa neno kwa kawaida hutumika na watafiti wa masuala ya kiisimu katika uchambuzi

wa data. Wakati mwingine hutumika kama mbinu ya kufundishia lugha ya pili, katika kumsaidia mwanafunzi kujua muundo wa neno. Halikadhalika, pamoja na maelezo mazuri kuhusu nadharia ya tafsiri, katika nadharia za tafsiri inavyoonekana ni kwamba mwandishi amechanganya mambo. Inawezekana katika kumsoma Mwansoko na wenzie (2006) hakuelewa kinachokusudiwa kuhusu isimu linganishi, isimujamii na mawasiliano. Katika Mwansoko na wenzie imeelezwa kwa kina na wazi kwamba kuna taaluma zinazohusiana na nadharia ya tafsiri, ambazo mojawapo ni isimu linganishi na isimujamii. Ieleweke kwamba hizi si nadharia za tafsiri isipokuwa ni taaluma tu zinazohusiana na nadharia ya tafsiri.

4.0 Hitimisho

Kitabu hiki ni hazina kubwa na ni changamoto kwa wanataaluma wa ukalimani na tafsiri katika lugha ya Kiswahili. Ninampongeza sana kwa kutoa mchango wake wa kuandika kitabu hiki muhimu. Kitabu cha *Misingi ya Ukalimani na Tafsiri* kimeonyesha kwamba Bw. Wanjala ni mwalimu na mwanafunzi bora wa somo la tafsiri. Taaluma ya tafsiri na ukalimani katika lugha ya Kiswahili bado haina machapisho ya kutosha, hasa ikizingatiwa kwamba kwa sasa taaluma hii inafundishwa kama mada mojawapo katika muhtasari wa somo la Kiswahili katika shule za sekondari nchini Tanzania. Wataalamu wa masuala haya mawili wanapaswa kujitokeza na kuandika kama alivyofanya mwalimu Wanjala, vinginevyo tutashtukia kumeibuka machapisho ya kibiashara zaidi yaliyoandikwa na watu wasio na ujuzi na taaluma hizi.

MAREJEO

- Baker, M. and K. Malmkjær (2005). *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London: Tylor & Francis Group.
- Catford, J. C. (1965). *A Linguistic Theory of Translation: an Essay on Applied Linguistics*. London: Oxford University Press.
- Kiputiputi, O.M. (2011). *Kamusi Sanifu ya Kompyuta*. Dar es Salaam: Taasisi ya Taaluma za Kiswahili, Chuo Kikuu cha Dar es Salaam.
- Larson, M. L. (1984). *Meaning – based translation*. University press of America
- Mshindo, H. B. (2010). *Kutafsiri na Tafsiri*. Zanzibar: Chuo Kikuu cha Chukwani
- Mwansoko, H.J.M, R.D.K. Mekacha, D.L.W. Masoko na P.C.K. Mtesigwa (2006). *Kitangulizi cha Tafsiri: Nadharia na Mbinu*. Dar es Salaam: TUKI, Chuo Kikuu cha Dar es Salaam.
- Newmark, P. (1988). *A Textbook of Translating*. Hempstead: Prentice Hall International (UK).
- Nida, E.A. (1964). *Towards a Science of Translating*. Laiden: E.J. Brill.
- Pöchhacker, F. (2004). *Introducing Interpreting Studies*. London: Routledge.
- Sofer, M. (2006). *Translators Handbook*. London: Routledge.
- Wanjala, F.S. (2011). *Misingi ya Ukalimani na Tafsiri kwa Shule, Vyuo na Ndaki*. Mwanza: Serengeti Educational Publishers (T) Ltd.